

korolt a magyar kortársakra. Paradox módon ez egyúttal a reformkori országgyűlési viták érvrendszeréhez és ezzel az 1848-hoz vezető erjedéshez is erőteljesen hozzájárult, kiváltképp a különálló nemzeti és polgári hadsereg igényének a mind szélesebb körben felmerülő megfogalmazásával. E vonatkozásban Ács Tibor számos új adalékkal szolgál Szekér Alajos Joachim, Jung János, Zalárdi Jakkó László, Lakos János báró, Baricz György és Czecz János munkásságához is.

A szigorúnak látszó recenzius nem kerülheti meg, és nem is akarja megkerülni, hogy befejezésül külön kiemeljen két igazi gyöngyszemet az ezúttal közreadott tanulmányok közül. Az egyik a Magyar Tudós Társaság első hadtudományi pályakérdésének fordulatot, sőt viszontagságos, részleteiben máig nem ismert, 1844–1850 közötti története. A másik annak – a magyar szakirodalomban eddig elsikkadt – folyamatnak a részletes bemutatása, hogy miként váltak császári királyi (részben átmenetileg honvéd) tisztek 1808–1855 közt a hadiröppentyű (=rakéta) európai elterjedésének fontos szereplőivé, illetve mi-

lyen vitát folytattak 1847-től kezdődően a magyar hadtudománnyal foglalkozó tudósok ennek az új tűzfegyvernek a fontosságáról.

A kötettel kapcsolatos mondanivalónk végére értünk. Zárásként, minden korábban említett és ezúttal említés nélkül hagyott ellenvetésen túllépve, egyértelműen az 1825–1848 közötti időszak iránt érdeklődők figyelmébe ajánljuk e tanulmánykötetet, különösen pedig a köztörténetet értő, de a hadimúlittal kapcsolatosan kevés ismerettel rendelkező pályatársak és érdeklődők figyelmébe, mivel e tanulmányokból, melyek három tematikus egységben, három vonatkozásban járják körül a hadtudomány korabeli magyar történetét, olyan ismeretekkel gazdagíthatják tudásukat, amiket a szikár cím alapján nem is sejthetnek. Más szavakkal, Ács Tibor elérte tanulmánykötete közreadásának célját, valóban bevezeti olvasóit a talán általában legismertebb magyar negyedszázad mindeddig legkevésbé feldolgozott történelmi jelenségsorozatába, a hadikultúrába.

Zachar József

M. CHRISTIAN ORTNER

STURMTRUPPEN

Österreichisch-ungarische Sturmformationen und Jagdkommandos im Ersten Weltkrieg

Kampfverfahren, Organisation, Uniformierung und Ausrüstung

(Verlag Militaria, Wien, 2005., 320 o.)

Az utóbbi években világszerte megnőtt az első világháborús – elsősorban angol, német és francia nyelven megjelent – kiadványok száma. Számos tudományos igényű szakmunka, színes képes album, visszaemlékezés, korabeli napló kerül a könyvesboltok polcaira, amelyek megjelenésének az ad aktualitást, hogy a világégés kitörésének és lefolyásának 90. évfordulójához érkezett. Nincs ez másként Ausztriában sem. A bécsi Heeresgeschichtliches Museum és a Verlag Militaria közös kiadványainak sora nemrégiben újabb kötettel bővült. A fiatal szerző hazánkban is jól is-

mert, hiszen több, ebben a sorozatban napvilágot látott, hasonló album társszerzője, az osztrák Hadseregtörténeli Múzeum munkatársa, és az első világháború elismert szakértője.

A kötet témája napjainkban is igen időszerű: az eddig kevésbé ismert rohamcsapatok az osztrák–magyar hadsereg elit egységei közé tartoztak a Nagy Háborúban, amelyeket az 1915-től kialakult állásháborúban az ellenség akadályrendszerén történő átjutásra, támpontjainak, géppuskafészkéinek leküzdésére, árokrendszerének elfoglalására, felgöngyölítésére vetettek be. A szigorú szempontok alapján ki-

válogatott, a fizikai megpróbáltatásokat jól tűrő, kiválóan kiképzett, az állásháborús harcászati elveknek megfelelő fegyverzettel és felszereléssel ellátott, a világháborús katonai zsargonban csak „Sturmvoegelnak” nevezett rohamisták a XX. század modern értelemben vett katonáit testesítették meg, tulajdonképpen a későbbi és a mai haderők szinte mindegyikében megtalálható elit kommandós egységek előfutárainak tekinthetők.

Ortner a több mint nyolcszázötven színes és korabeli fekete-fehér fénykép, illetőleg festmény segítségével bepillantást enged ezen elit alakulatok küzdelmes világába, mindennapi életébe, a teljességre törekvés nem titkolt szándékával. Ruházatuk, felszerelésük, fegyverzetük, az általuk használt eszközök és műszerek óriási arzenáljának fotók, valamint szemléletes leírások segítségével történő részletes bemutatása jelenti bizonyosan a kötet legnagyobb vonzerejét az olvasó számára.

A rövid előszó után a szerző megismerteti az olvasót az osztrák–magyar harcéljárásokkal, amelyeket éves rendszerességgel az uralkodó vagy Ferenc Ferdinánd trónörökös részvételével megrendezett harcszerű, úgynevezett császár-, vagy király-gyakorlatokon sulykoltak a katonákba, valamint áttekinti a dunai birodalomban tett háborús előkészületeket az első világháború előtti időszakban.

A következő témaegység bemutatja, hogy az 1915 tavaszáig jellemző mozgóháborúban milyen harcéljárásokat és harcászati elveket (minden áron való támadás, tekintet nélkül a várható veszteségekre) követett Ausztria–Magyarország hadserege. Ezután rövid áttekintést kapunk az állásháborúban 1915 májusától 1917 őszéig domináló vonalharcszat sajátosságairól, majd a könyv írója összefoglalja és elemzi az 1917 ősztől a világháború végéig alkalmazott ún. zónaharcszat lényegét, mondanivalóját számos eredeti ábra és fénykép segítségével támasztja alá.

A harmadik fejezetből megismerhetjük a nyugati hadszíntéren harcoló német rohamcsapatok megszervezésének történetét, valamint azok harcászati és alkalmazási elveit, kiképzését. Ez annál inkább figyelmet érdemel, mivel a Monarchia hadvezetősége szövetségesétől vette át annak nyugati fronton szerzett tapasztalatait, és azok birtokában kezdték el az osztrák–magyar rohamcsapatok szervezését.

A következő témakör a császári és királyi hadseregben 1915–1916 telén orosz mintára,

a hadvezetés központi rendelkezése nélkül létrehozott – lényegében a rohamcsapatok elődjének tekinthető – kis létszámú, speciális csapatok, a harci kommandók felállításának történetét és ténykedését követi nyomon a különböző frontokon.

Az ötödik nagy témaegység a német nyugati fronton 1916–1917 telén a dunai birodalom tisztjei és katonái számára szervezett rohamtanfolyamokat mutatja be. Szól az Osztrák–Magyar Monarchia egyes hadseregeinek alárendeltségében, német mintára, 1917 tavaszán mindegyik hadosztálynál létrehozott rohamzászlóalj felállításáról (amelyek végül nagyobb számban léteztek, mint a német szövetséges haderejében), az alakulatoknál folyó kemény és folyamatos kiképzésről, valamint azok részben önkéntes, részben pedig sorozással történő kiegészítéséről.

Ezután következik a kötet talán legértékesebb és legerdekesebb, terjedelmében is igen jelentős három fejezete.

A hatodikból a rohamcsapatok teljes felszerelését, és ruházatát ismerhetjük meg. Színes fényképek mutatják be a ruházat minden egyes darabját, a különböző típusú német (16 M) és osztrák–magyar (17 M Berndorf-rendszert) rohamsisakokat, az ellenséges akadályok leküzdésénél átjáró nyitására használt drótvágó ollókat, a lövészarokban alkalmazott és lőréssel ellátott gyalogsági védőpajzsokat, a harcost roham közben védő mellpáncélokat, messzelátókat, iránytüket és zseblámpákat.

A hetedik témakör az osztrák–magyar rohamzászlóalj katonáinak lő- és szálfegyvereit (az 1895 M Mannlicher-ismétlőkarabélyt vagy ugyanilyen rendszerű kurtályt, az azokra erősíthető drótvágókat, az 1870/74 M Gasser-, és 1898 M Rast & Gasser-revolvereket, az 1907 M és 1912 M ismétlőpisztolyokat, a világitőpisztolyokat, azonfelül az összes löfegyverhez rendszeresített löszereket, a közelharcban használt töröket, törkéseket, buzogányokat, bokszereket) tárja az olvasó elé.

A rohamcsapatok katonái által előszeretettel és nagy mennyiségben használt különféle típusú kézigránátokat (osztrák–magyar cső-, kukorica-, 17 M németre hasonlító nyeles, illetve 17 M nyél nélküli, ingerlő harcanyagot töltött gáz-, illetve német, olasz, orosz, szerb gyártmányú kézigránátok), valamint az azok gyors célba juttatására szolgáló különböző (15 M SBB, Rodeck-, Gergacevics-rendszerű) vetőkészülékeket, továbbá a szintén gyakran al-

kalmazott puskagránátok többféle típusát láthatjuk a nyolcadik fejezetben.

A következő témaegységben a szerző a rohamzászlóalj harcéljárásával ismerteti meg az olvasót. Azok feladata elsősorban abban állt, hogy utat és átjárót nyissanak az ellenség akadályrendszerén, amelyen keresztül az utánuk több hullámban támadó saját gyalogság előre tud törni, továbbá gyors, rajtaütésszerű vállalkozásokat hajtsanak végre. Ortnér a korabeli szabályzatok és rendelkezések alapján foglalja össze a kilenc főből álló rohamjárőrök harctéri feladatait.

A kötet tizedik fejezete azt tárgyalja, hogy milyen tapasztalatokat szerzett az osztrák-magyar hadvezetés az olasz fronton, konkrétan az 1917 május–júniusában lezajlott 10. isonzoói csata során, a rohamzászlóalj szélesebb körben történt bevetése kapcsán.

A tizenegyedik nagy témakör bemutatja a rohamcsapatok 1917 nyarán bekövetkezett újjászervezését, amelynek eredményeként minden gyaloghadosztálynál egy rohamzászlóalj, minden lovashadosztálynál egy roham-félvezred, minden önálló dandárnál pedig egy roham-félzászlóalj került felállításra.

Külön témaegység követi nyomon a rohamcsapatok 1917–1918 során kapott kiképzését, és bevetési elveit. Átfogó képet kapunk az alakulatok 1918. június 15-én megindított piavei offenzíva során folytatott harcairól.

Egy önálló fejezet, szám szerint a tizenharmadik, mutatja be a rohamcsapatok eredményes harcát támogató harceszközöket. A mű említést tesz a géppuskákról (az osztrák-magyar 07 M és 07/12 M Schwarzlose-géppuskáról, annak három- és kétlábú, állványos kézi-géppuska változatáról, valamint az 1917 októberében a caporettoi áttörés során nagy

mennyiségben zsákmányolt és a rohamisták által is használt olasz 14 M Fiat-Revelli géppuskáról); a géppisztolyokról (az osztrák-magyar 17 M Frommer, és a 18 M géppisztolyról, amely az olasz 15 M Villar-Perosa géppisztoly mintájára készült); az aknavetőkről (a 14 M, a 14/16 M és a 17 M 9 cm-es, valamint a német Lanz-rendszerű 9 cm-es gránát-aknavetőről); a hordozható kis és közepes gránátvetőkről; a 15 M 37 mm-es gyalogsági ágyúkról; az igen hatásos lángszórókról (a 15 M 200, 50, 22 literes, valamint a 16 M 15 literes lángszórókról és azok tartozékairól); továbbá a különböző (7, 8/11, 10/16, 16, 17 M) tábori távbeszélő készülékekről.

A műzeumi szakemberek és a gyűjtők legnagyobb meglepedésére a szerző külön fejezetben teszi közzé a kötet végén a rohamcsapatok több mint száz, általános és csapatjelvényének (amelyek között számos magyar feliratú is található) mindezülig legteljesebb részletes leírását és fényképét.

Ez a szép kiállítású, tetszetős, témájában is különlegességnek számító kötet feltétlenül számot tarthat az első világháborúval foglalkozó hadtörténészek, muzeológusok, a hazánkban is szép számmal megtalálható militia-gyűjtők, és természetesen az olvasóközönség széles táborának érdeklődésére.

Csak reménykedhetünk, hogy a közeljövőben a téma magyar vonatkozásairól, illetőleg a császári és királyi haderő különböző elit alakulatainak, vagy egyes fegyvernemeinek történetéről, a nagyobb magyarországi műzeumi gyűjtemények anyagát legalább részben bemutatva, hasonló jellegű, látványos, korabeli és színes képekkel gazdagon illusztrált kötetek jelennek majd meg.

Balla Tibor